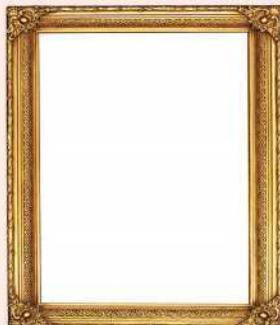

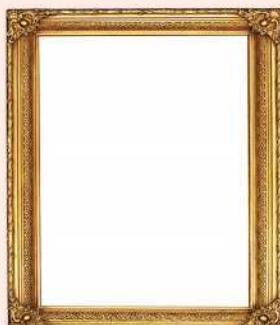
سالین - گماشخانه

درس
اول

دودوست تازه

از قرن پنجم هجری قمری به دانش آموزان قرن پازدهم سلام می‌کنم. من **نظمی**، شاعر کتاب **مخزن الاسرار** هستم. همان کسی که شعر «ستایش» را در قالب مثنوی سروده است. تصویرم را از انتهای کتاب پیدا کنید و در کادر روی برو بچسبانید.

من **پروین دولت آبادی** هستم. شاعر هم‌عصر شما که اشعارم را در کتاب‌های درسی خوانده‌اید. در سال ۱۳۰۳ در اصفهان به دنیا آمدم و همین چند سال پیش در تهران آرام گرفتم. از من آثار زیادی به جا مانده که بهترین آنها، **کل بدام** است. برای اینکه چره‌ی من را به خاطر بسپارید، تصویرم را از انتهای کتاب بردارید و در قاب قرار دهید.

بیشتر بیاموزیم

ای همه هستی ز تو پیدا شده
خاک ضعیف از تو توانا شده
از پی توست این همه امید و بیم
هم تو بیخشای و بیخش ای کریم

سوال به نظر شما چرا رنگ بعضی واژه‌ها با بقیه فرق دارد؟

- چه رابطه‌ای میان واژه‌های هم‌رنگ وجود دارد؟

پاسخ همان‌طور که می‌بینید، کلمه‌ی «شده» در پایان مصraig اول و دوم، از نظر **معنی** و **شكل ظاهری** دقیقاً

مثل هم است، به این گونه واژه‌ها **«ردیف»** می‌گوییم.

کلمه‌های «پیدا، توانا» که قبل از ردیف آمده‌اند و واژه‌های «بیم، کریم» در پایان مصraigها، از نظر آهنگ

با یکدیگر یکسان هستند و حروف انتهایی آنها شبیه به هم است. به این گونه واژه‌ها **«قافیه»** می‌گوییم.

فرض کنید هر یک از خطهای زیر یک مصraig هستند. ما قافیه‌های دو بیت اول را مشخص کردیم.

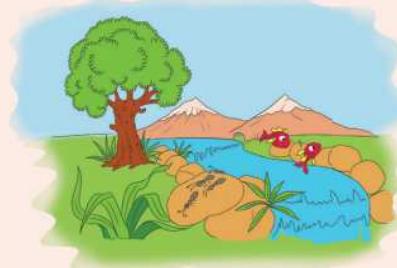
با توجه به شعر «ستایش» علامت قافیه‌های بعدی را شما بگذارید.

شکلی را که رسم کرده‌اید، دقیقاً شکل یکی از قالب‌های شعری یعنی **«منوی»** است که هر بیت آن،

قافیه‌های جداگانه دارد. شاعران معمولاً برای سروden داستان‌های طولانی از این قالب استفاده می‌کنند.

آنچه می‌آموزیم ۱

سوال با توجه به متن درس و تصویرهای بالا، یک متن زیبا بنویسید.

در نوشتمن هر متن ادبی باید به چند نکته توجه کنیم:

از زبان نوشتاری استفاده کنیم نه زبان محاوره.

از نشانه‌های نگارشی در جای مناسب استفاده کنیم.

مرتبط با موضوع بنویسیم.

کدام یک از موارد بالا را در نوشته‌تان رعایت کردید؟ گل کنار آن را رنگ بزنید.

آنچه می‌آموزیم ۲

بیت‌های زیر را با هم بخوانیم:

۹ ندانم چهای هرچه هستی تویی آن را که نیست عالم غم، نیست عالمی من در میان جمع و دلم جای دیگر است	۱۰ جهان را بلندی و پستی تویی شادی ندارد آنگه ندارد به دل غمی هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای
--	--

سؤال واژه‌های سبز و قرمز چه رابطه‌ای با یکدیگر دارند؟

تصویر زیر، شکلی از این رابطه است.

رابطه‌ی دو کلمه‌ای که از نظر معنایی مخالف هم هستند، «تضاد» نامیده می‌شود.

آنچه می‌آموزیم ۳

درس‌هایم را خواندم **تا** در امتحاناتم موفق شوم.

وقتی که مادرم به خانه آمد، من خواب بودم.

علی به مسجد رفت **سپس** نمازش را خواند.

سوال هر کدام از عبارت‌های داده شده چند جمله است؟

- چه چیزی بین جمله ها، پیوند برقرار کرده است؟

◀ **حروف ربط**: به حرف‌هایی که دو جمله را به یکدیگر وصل می‌کنند، «حرف ربط» می‌گویند. این

حروف عبارت‌اند از: که، وقتی که، تا، سپس، و، اما، ولی و ...

اين گوي واين ميدان

۱ با توجه به متن درس، کلمه‌ی هم معنی را پیدا کرده و در جای خالی بنویسید.

الف جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، (پر) از شگفتی هاست.

ب مطالعه در طبیعت و _____ (فلک کردن) دریاره‌ی آن، راه مناسبی برای شناخت خداست.

ج) گاهی علف‌های نازک و لطیف از میان (مکانی پر از سنگ سخت) سردرمی آورند.

۲ کلمه‌های هم معنی و متضاد را پیدا کرده و درجای مناسب قرار دهید.

شنوا - کریم - مرتفع - ناشنوا - خسیر - کر - بخشنده - غصه - شادی - بلند - غم - کوتاه

متضاد هر کلمه را در مقابل آن بنویسید.

زندگی

نامیدی

استقلال

برای یکی از موارد بالا جمله‌ای بسازید که هر دو کلمه‌ی متضاد در آن باشد.

۴ حروف درهم ریخته‌ی زیر را مرتب کرده و کلمه‌ی کامل را در جای خالی بنویسید.

به صداهای کوتاه و ال د ب ن گوش بده تا (ف ه ر آی د) های
ساکت خدا را بشناسی. بادها سفر می‌کنند. علف‌ها (ش ر د) می‌کنند.
(ک و ع ب ن ت ا ه) بین زمین و آسمان تار می‌باشد.

۵ هر یک از واژه‌ها، می‌خواهد به کلمه‌ی هم‌قافیه‌ی خود برسند. آنها را به هم وصل کنید.

مرد

کار

آرام

نام

مار

سرد

۶ با استفاده از نشانه‌های ربط (اما, چون, و, تا, ولی) جاهای خالی را پرکنید. سپس داستان را تا دو خط ادامه داده و اسمی برای آن انتخاب کنید.

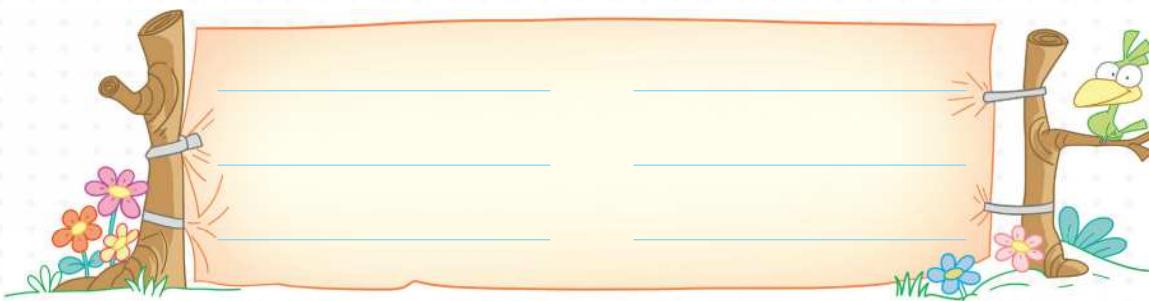
آن روز پدربرزگ بسیار خسته بود. به خانه‌ی ما آمد خواهرم از دیدن او خوشحال نشد
او فردای آن شب امتحان سختی داشت نمی‌توانست در کنار پدربرزگ
بنشیند. مادرم برای او برنامه‌ای تنظیم کرد بتواند درس‌هایش را بخواند

شكل قالب شعری «رقص باد، خنده‌ی گل» را با توجه به طرز قرار گرفتن قافیه‌ها، ترسیم کنید.

۷

درگ مطلب

مفهوم هر یک از بیت‌های زیر را بنویسید.

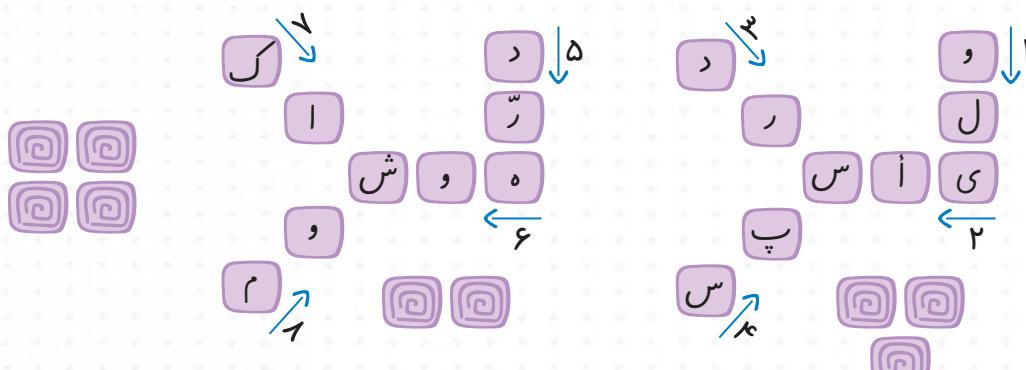
۸

چاره‌ی ما ساز که بی‌باوریم
گر تو برانی، به که روی آوریم؟

یار شو، ای مونس غخوارگان
چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان

برای جدول زیر، سؤال‌های مناسب بسازید.

۹

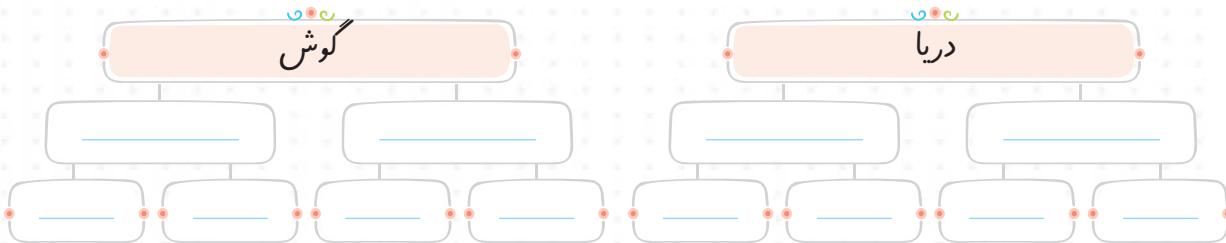

- ۱
- ۲
- ۳
- ۴
- ۵
- ۶
- ۷

با حرف آخر هر کلمه، کلمه‌ای مرتبط با «آفریده‌های خدا» بسازید.

هریک از آثار را به صاحب اثر وصل کنید.

- ترجمه‌ی آفریده‌های ساخت خدا
- مخزن‌الاسرار
- رقص باد، خنده‌ی گل
- پروین دولت‌آبادی
- نظامی گنجوی
- حسین سیّدی

واژه‌های جا افتاده‌ی شعر را بنویسید.

ای هه هستی ز تو شده
خاک از تو توانا شده

از پی توست این همه امید و
هم تو بیخشای و ای کریم

• واژه‌های جا افتاده را در یک جمله به کار ببرید.

با توجه به شعر «رقص باد، خنده‌ی گل» بیت مربوط به هر مفهوم را زیر آن بنویسید.

الف برگ‌های درخت نارون، به رنگ زرد و نارنجی درآمد.

ب پرستو دوباره در حالی که آواز می‌خواند می‌آید و در اینجا لانه می‌سازد.

۱۴ با توجه به معنا و املای هر کلمه، جاهای خالی را پر کنید.

(الف) عنکبوت‌ها، بین زمین و آسمان، تار _____. (می‌تنند - می‌طنند)

(ب) ما نباید به _____ از کنار پدیده‌های زیبای آفرینش بگذریم. (садه‌گی - سادگی)

(ج) انسان با مطالعه در طبیعت، از خدا _____ می‌کند. (سپاسگزاری - سپاسگزار)

۱۵ در هر واژه روی حرف نادرست، خط بکشید.

ح گاه صب گ

ط الاب ت ج

ت ا ع مل ب

چ ط ور ت الف

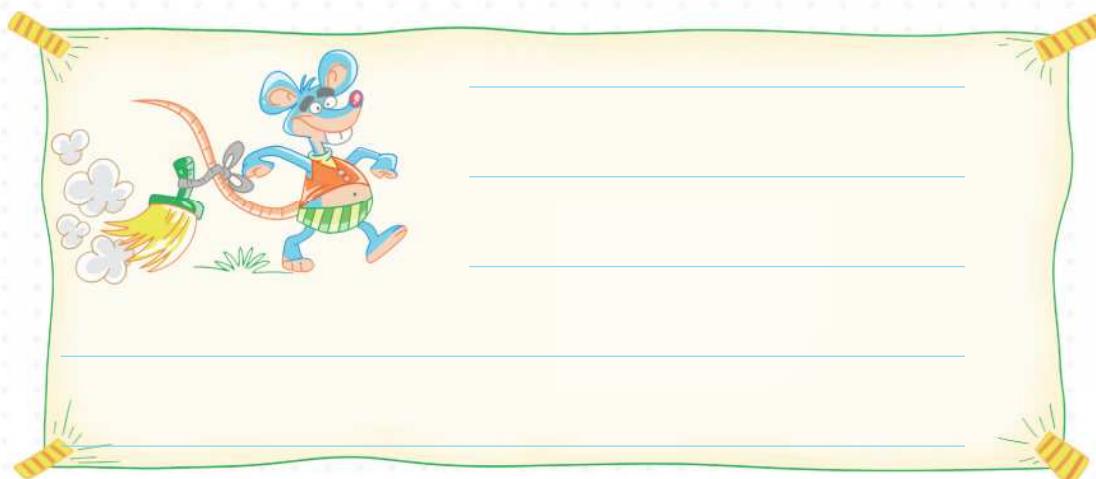
۱۶ در جاهای خالی علامت نگارشی مناسب قرار دهید.

به هر طرف که نگاه می‌کنیم آفیده‌های زیبای خداوند را می‌بینیم این جهان دفتری است

که خدای مهربان به پاکی و زیبایی در آن نگاشته و می‌نگارد یکی از نویسندهای کان می‌گوید

هیس گوش بده به آفیده‌های ساکت خدا گوش بده

۱۷ تصویر زیر کدام ضرب المثل را به خاطرتان می‌آورد؟ درباره‌ی آن چند خط بنویسید.

واژه‌نامه تصویری

کاپی‌رایت © کتاب کار فارسی پنجم دبستان . درس اول . سنتاپشن - تمثاشانخانه

سنگلاخ: زمینی که در آن سنگ فراوان باشد.

تأمل کردن: فکر کردن

تالاب: برکه

واژه‌های هم‌خانواده

هم‌معنی	هم‌خانواده	واژه
بخشنده	گرام	کریم
یار	انس، انیس	مونس
نوازش نکنی	نواختن	ننوازی

سایر واژه‌ها

سرافراز: سربلند	بیم: ترس	برانی: دورکنی
گوارا: خوشایند	شگفت: عجیب	شکوه: عظمت

فضل خدا

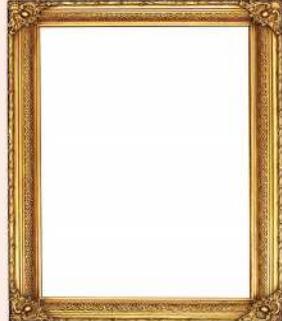

یک دوست تازه

دانش آموز کلاس پنجم سلام! من سعدی شیرازم. همان کسی که گفت:

فضل خدای را، که تواند شمار کرد؟
يا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد؟

من قصیده‌ها و غزل‌های زیادی در دیوان اشعارم سروده‌ام. راستی شما کتاب
بوستان و گلستان را دیده‌اید؟ آنها هم سروده‌ی من هستند. می‌خواهید بدانید من
در چه قرنی زندگی کرده‌ام؟

للحدی
از نام کلک بگیرید:

تصویر من را از انتهای کتاب بردارید و در قاب رو ببرو بچسبانید.

بیشتر بیاموزیم

آموختیم که «قافیه» واژه‌های هم‌آهنگی است که در پایان مصروع‌ها می‌آید. حالا جای قافیه را در

شعر «فضل خدا» بررسی می‌کنیم:

★	_____	★	_____
★	_____	★	_____
★	_____	★	_____
★	_____	★	_____

سؤال این شکل از قالب شعری، چه تفاوتی با قالب مثنوی دارد؟

قالب شعری است که مصraig اول و تمام مصraig های زوج آن با هم، هم قافیه باشند. شاعران معمولاً برای ستایش خدا، وصف طبیعت، مدح بزرگان و پند و اندرز از این قالب استفاده می‌کنند.

آنچه می‌آموزیم ۱

- دوست خوبم، موقّیت تو را در مسابقات شعر و داستان نویسی تبریک می‌گویم.
- واي! دیدي چه بلایی برسرم آمد؟! همهی کتاب‌ها یم زیر باران خیس شد.
- آقای کریمی، در گذشت مادرتان را به شما تسلیت می‌گوییم.
- چه طبیعت دل انگیزی!

سؤال آیا لحن خواندن شما در همهی عبارت‌ها یکسان بود؟

ما باید در هنگام خواندن هر نوشته‌ای، با توجه به معنی جمله و موقعیت مکانی، **لحن** خود را تغییر دهیم.

آنچه می‌آموزیم ۲

سؤال کدامیک از این علائم نگارشی را می‌شناسید؟

نقطه (.) ← در پایان جمله‌های خبری می‌آید.

ویرگول (،) ← برای مکث در میان جمله یا جدا کردن واژه‌ها استفاده می‌شود.

علامت سؤال (?) ← در پایان جمله‌های پرسشی می‌آید.

علامت تعجب (!) ← معمولاً در پایان جمله‌های عاطفی می‌آید.

دو نقطه (:) ← برای نقل قول یا شمردن چیزها به کار می‌رود.

در نوشتن هر متنی، استفاده از نشانه‌های نگارشی، لازم و ضروری است؛ زیرا خواننده می‌تواند

راحت‌تر نوشته‌ی ما را بخواند و مفهوم آن را سریع‌تر درک کند.

این گوی و این میدان

کتاب فارسی پنجم دبستان. درس دوم. نظری جلد

۱ در مفهومی که آورده شده، بعضی واژه‌ها معنی نشده‌اند. معنی آنها را بنویسید.

فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
یا کیست آنگه شکریکی از هزار کرد؟

۲ چه کسی می‌تواند خدا را بشمارد؟ یا چه کسی می‌تواند شکر یکی از هزاران نعمت خدا را بگوید؟

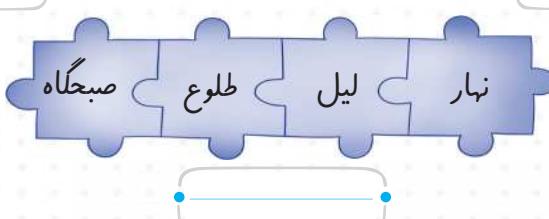
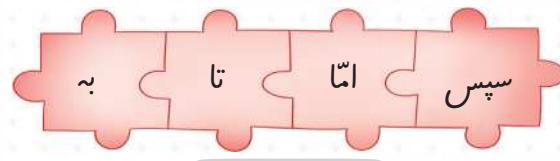
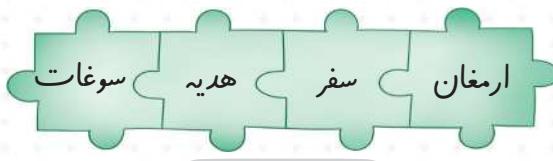
بحر آفرید و برس و درختان و آدمی
خورشید و ماه و انجام و لیل و نهار کرد

۳ دریا و و درختان و انسان‌ها را آفرید و خورشید و ماه و و شب و را به وجود آورد.

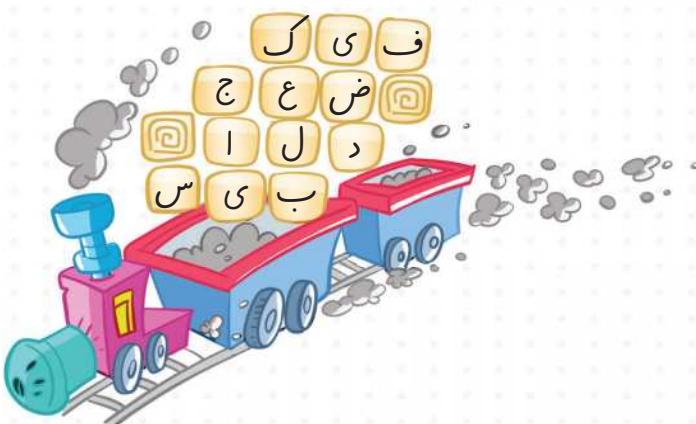
توحید‌گوی او نه بنی آدم اند و بس
هر بلبلی که زمزمه بر شاسخار کرد

۴ فقط توحید‌گوی او نیستند، بلکه هر پرندۀ‌ای که روی می‌خواند، شکر او را می‌گوید.

۵ در هر گروه، یکی از واژه‌ها ناهماهنگ است. آن را پیدا کنید.

۶ واژه‌های زیر را در جدول پیدا کرده و با حروف باقی مانده، رمز جدول را بنویسید.

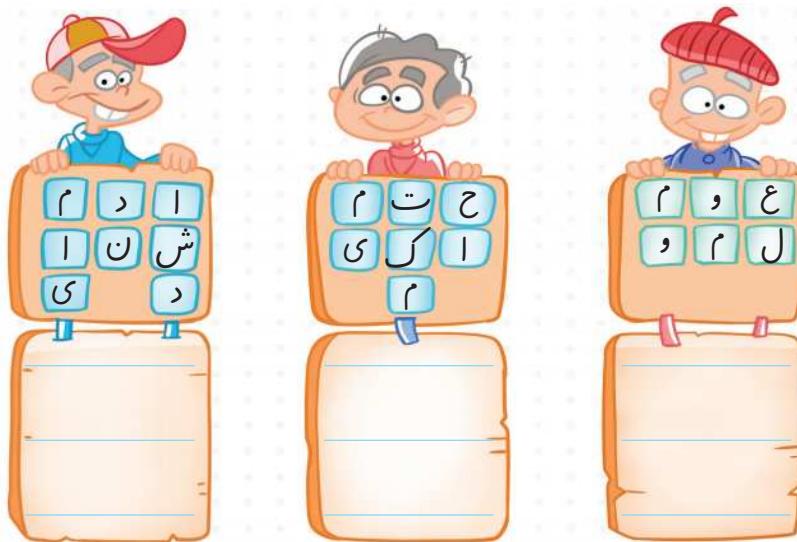
• فضل - جالب - کج - بلى •

۷ رمز جدول:

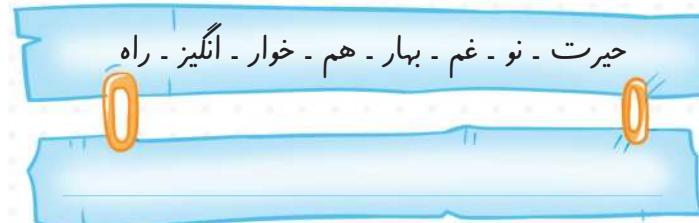
۱ در هر گروه، با حروف درهم ریخته، سه کلمه هم خانواده بسازید.

زبان و ادبیات

۲ با استفاده از واژه‌های داده شده، واژه‌های جدید و معنادار بسازید.

حیرت - نو - غم - بهار - هم - خوار - انگیز - راه

۳ در بیت‌های زیر، واژه‌های قافیه را مشخص کنید.

الف) فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
یا کیست آن که شکریکی از هزار کرد؟

ب) برگ برگ گل به رقص بادریخت
رشته‌های ییدبن از هم گسیخت

درک مطلب

۴ مریم را برای پیدا کردن کتاب‌های مورد نظرش راهنمایی کنید.

الف)

کتابی می‌خواهم که در قالب مثنوی باشد و با ستایش خدا شروع شده باشد.

ب)

کتاب داستانی می‌خواهم که در آن درباره‌ی ویژگی‌های خوب و بد، مطالبی آمده باشد.

ج)

می‌خواهم یکی از آثار سعدی شیرازی را مطالعه کنم.

با توجه به تصویر، در جای خالی واژه‌های مناسب قرار دهید.

۸

در فصل بهار، طبیعت، جانی درختان و بر درختان و زیبا می‌بارند. انسان‌ها همگی شاد هستند و خداوند را به خاطر همهی نعمت‌هایش آواز می‌خوانند. ما می‌توانیم با تأمل در این پدیده‌ها، خدا را بشناسیم.

کتاب فارسی پنجم ابتدایی
دست دوم. فصل جن

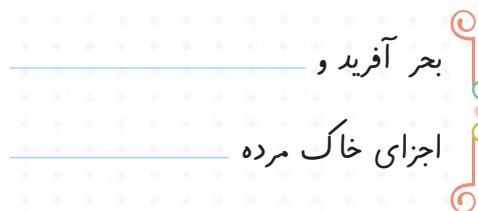

در هر ردیف، بیتی بنویسید که هر دو کلمه، در آن باشد.

فضل - شکر

زمزمه - بلبل

ادامه‌ی هر یک از بیت‌های زیر را بنویسید.

در هر ردیف، شکل درست کلمه را انتخاب کرده و در جای خالی بنویسید.

الف آن مرد زیر سایه‌ی درخت نشست. (گرده‌کان - گردکان)

ب ریشه، آب و غذای کافی را از زمین می‌کند. (جذب - جزب)

ج واژه‌های و بر مخالف یکدیگر هستند. (بحر - برا)

د در خواندن داستان‌ها باید به توجه کنیم. (الن - لحن)

۲۰

ج

راغ

يز

تل

خرب

رور

۱۲ حرف جا افتاده‌ی هر کلمه را بنویسید.

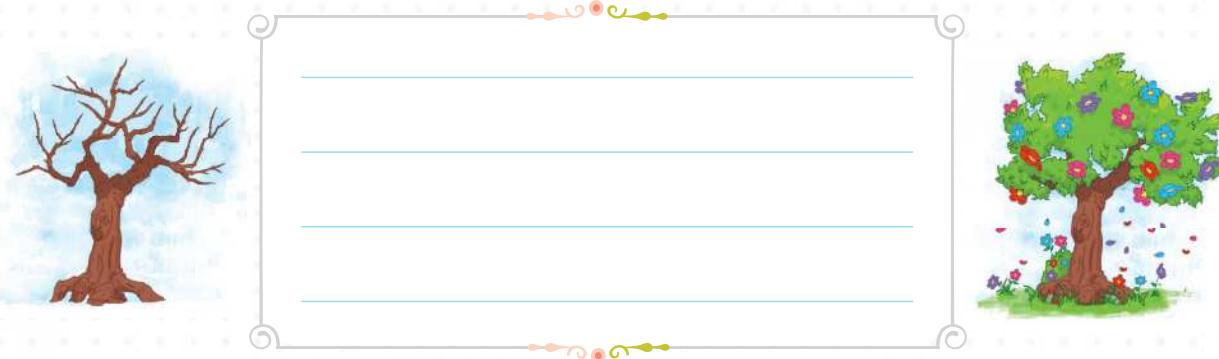
۱۳ هر ضرب‌المثل را با عبارتی متفاوت از اصل آن، به پایان برسانید.

ماهی را هر وقت از آب بگیری الف

مرغ همیای ب

۱۴ با توجه به تصویرها پاسخ دهید.

دو تصویر را با یکدیگر مقایسه کرده و تفاوت‌ها و شباهت‌های آنها را بنویسید.

۱۵ آیا می‌توانید از متن درس، بیتی را انتخاب کنید که هر دو تصویر در آن باشد؟ ب

۱۶ با توجه به تصویر، عبارت زیر را تا دو بند ادامه دهید. (رعايت علائم نگارشي فراموش نشود.)

گاهی دلم می‌خواهد

واژه‌نامه تصویری

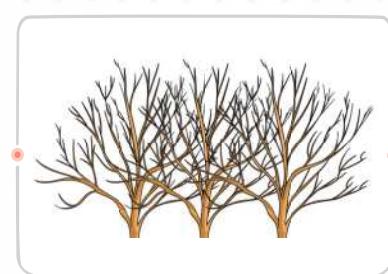
بر: خشکی

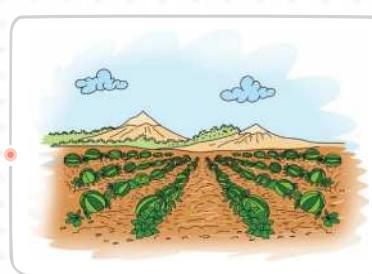
بحر: دریا

انجم: ستارگان

شاخصار: محلی پر از شاخه‌های درخت

جالیز: زمین کشاورزی

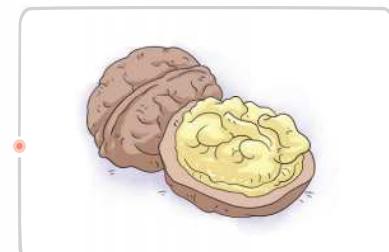
بني آدم: انسان‌ها

نهار: روز

لیل: شب

گردکان: گردو

کارتوون ۲۰۲۰ کتاب فارسی پنجم دبستان. درس دوم. نظری جلد

واژه‌های هم‌خانواده

هم‌معنی	هم‌خانواده	واژه
آفرین گفتن (به خاطر نیکویی)	حسن	تحسین
شکل چیزی را در ذهن آوردن، خیال	صورت	تصوّر
بخشن	فضیلت	فضل

کلاس:

پایانی فصل اول

نام:

تاریخ: / /

نام خانوادگی:

...

...

۱ گزینه‌ی درست را با علامت مشخص کنید.

۱ شعرهای «فضل خدا» و «رقص باد، خنده‌ی گل» به ترتیب از کدام شاعران است؟

(الف) پروین اعتصامی - پروین دولت‌آبادی (ب) سعدی - پروین دولت‌آبادی

(د) نظامی - حسین سیدی (ج) سعدی - نظامی

۲ رابطه‌ی کدام دو واژه، با دیگر گزینه‌ها متفاوت است؟

(الف) ناراحت، غمگین (ب) شب، روز

(د) لطیف، زبر (ج) شلوغ، خلوت

۳ جاهای خالی را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

شگفتی‌ها - نسیم - جالیز - نگاشته

۴ مردی سوار بر الاغش به یک خربزه رسید.

۵ برکه با کمک ملایمی که می‌وزید، شروع به تکان خوردن کرد.

۶ همین آب گوارایی که زندگی ما به آن وابسته است، یکی از است.

۷ این جهان دفتری است که خداوند به زیبایی در آن و می‌نگارد.

۸ وصل کنید.

۹ هر واژه را به هم معنی آن، وصل کنید.

شب

فضل

بخشش

نأمل

فکر کردن

لیل

انسان‌ها

درنگ

صبر کردن

بني‌آدم

کلاس:

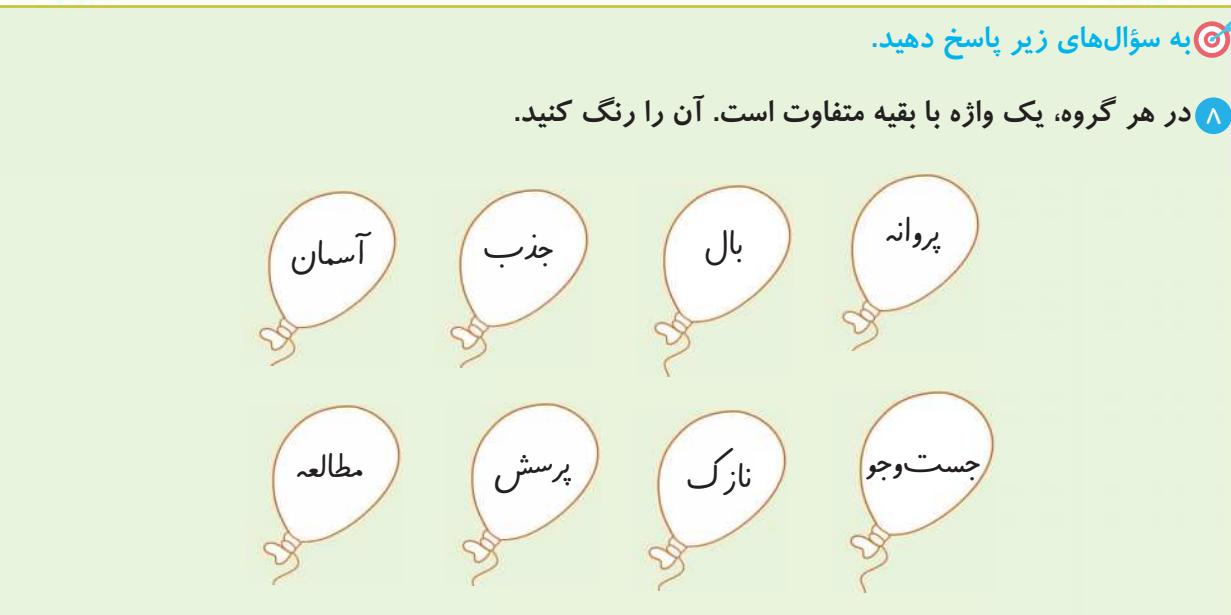
تاریخ:

آزمون

پایانی فصل اول

نام:

نام خانوادگی:

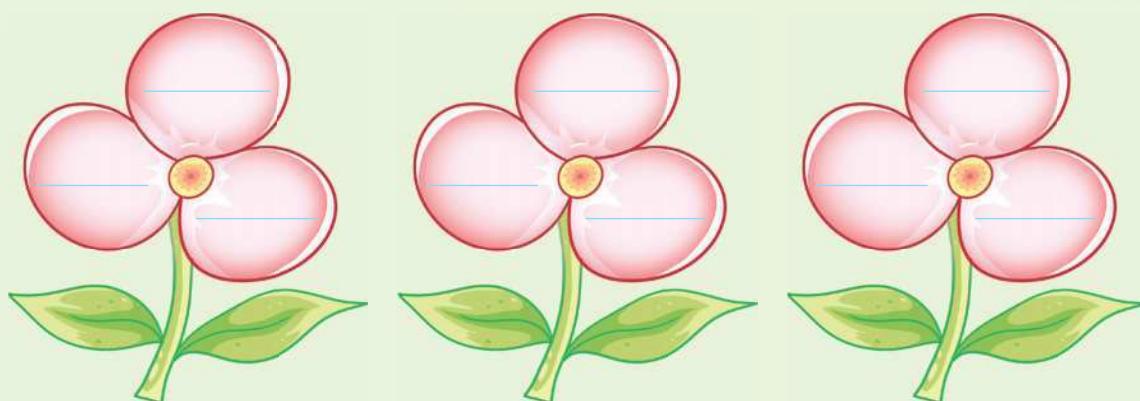

۹ کلمه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا شماره‌گذاری کنید.

 زمزمه بحر تأمّل احساس فضل تماشا

۱۰ از میان کلمه‌های زیر، واژه‌های هم‌خانواده را پیدا کرده و در یک گروه بنویسید.

معلوم - خندان - شبید - معلم - شاهد - لبخند - علم - خنیدن - مشهد

۱۱ جاهای خالی متن را با علائم نگارشی مناسب پر کنید.

 پراونه‌ی مغورو وقتی دید که دیگران به او توجّی نمی‌کنند غلیمین به روی گل سرخی که گلبرگ‌هاش
 را باز کرده بود نشست ناگهان با شلگفتی گفت بهبه تو چقدر زیبا هستی

کلاس:

پایانی فصل اول

نام:

تاریخ: / /

نام خانوادگی:

۱۲ مفهوم بیت‌های زیر را بنویسید.

توحیدگوی او، نه بنی آدم اند و بس

هر ببلی که زمزمه بر شاخصار کرد

چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم

گر تو برانی به که روی آوریم

۱۳ بیت‌های زیر را کامل کنید.

کرد دهقان، دانها در زیر خاک

باز می‌سازد در اینجا

باز می‌آید

خوب

ناخدودی

بله

اهداف

دانش آموز با واژه‌های هم معنی و متضاد آشناست.

دانش آموز از نشانه‌های ربط به درستی استفاده می‌کند.

دانش آموز تاریخ ادبیات را می‌داند.

دانش آموز علائم نگارشی را می‌شناسد.

دانش آموز شعر حفظی را به یاد دارد.

کتاب خوان باهوش

مرغ ماهی خواری لب بر که نشسته بود و به ماهی های توی آب نگاه می کرد. او پیر و ناتوان شده بود و از اینکه دیگر نمی توانست ماهی بگیرد، حسرت می خورد. با خود گفت: «ماهی خوار بیچاره! دست کم حیله ای به کار بیندا آگر بخواهی همینجا بنشینی، از گرسنگی خواهی مرد.»

خرچنگی به سوی مرغ ماهی خوار رفت و به او گفت: «چرا این قدر گرفته ای؟» ماهی خوار که در ذهنش حیله ای آمده بود گفت: «امروز دو جوان ماهی گیر به اینجا آمدند و با هم قرار گذاشتند تا ماهی های این بر که را در تور بیندازند.» خرچنگ به سرعت نزد ماهی ها رفت و به آنها خبر داد. ماهی ها از مرغ ماهی خوار کیک خواستند تا آنان را به بر که ای دیگر ببرد. مرغ ماهی خوار که منتظر این پیشنهاد بود با کمال میل پذیرفت. همه ماهی ها برای رفتن عجله داشتند. مرغ ماهی خوار دست به کار شد. تعدادی از آنها را برداشت و با خود برد. سپس در گوشه ای نشست و آنها را خورد. ماهی خوار وقتی تمام ماهی ها را از بر که خارج کرد، به فکر خوردن خرچنگ افتاد.

به او گفت: «تک و تنها می خواهی اینجا چه کار کنی؟

یا تا تو را هم بیرم». خرچنگ برای فرار از درد تنها بی بر

پشت ماهی خوار سوار شد. هنگام پرواز، استخوان ماهی ها را

دید و دلش برای آنها سوخت. در یک لحظه، چنگال های قوی

خود را دور گردان ماهی خوار انداخت و او را از پای درآورد.

خرچنگ از اینکه به ماهی خوار اعتماد کرده بود بسیار ناراحت و

غمگین شد و خود را سرزنش کرد.

گفت و گو کنید

ماهی ها برای نجات جان خود چه راهی را انتخاب کردند؟

حیله ای مرغ ماهی خوار برای خوردن ماهی ها چه بود؟

چه چیزی باعث شد تا خرچنگ به حیله ای مرغ ماهی خوار بی ببرد؟

کاری که خرچنگ انجام داد چه اشکالی داشت؟

از این داستان چه نتیجه ای می گیریم؟